

§ 100, dále rozpustiti sbory a i usnesení jejich sistovati, ale nebude lze proti nečinnosti jejich užiti náhradního opatření (nápravu zde zjednávají jiné prostředky, na př. nepodá-li zastupitelstvo do stanovené lhůty své vyjádření, nebude k němu přihlíženo).

Literatura.

Joachim, Holl, Javůrek: „Správa zemská a okresní v republice československé“ (offic. komentář) 3 sv., Praha 1928; Hoetzel: „Nová organizace politické správy“ (Sborník věd právních a státních“ 1929); Laštovka: „Župní zákon“, 1925; Klapka: „Okresní zřízení“, 1930.

Karel Laštovka.

Politika.

Slovo p. pochází z řečtiny. Tam znamenaly výrazy πολιτική τέχνη pokud se týče ἐπιστήμη tolik, jako dovednosti, pokud se týče znalosti, vztahující se na záležitosti veřejné čili obecné nebo státní (πολις).

Podobně chápán byl pojem ten i u starých Římanů a později u národů románských jakož i u Angličanů. I tito rozumějí výrazu science politique (též sciences morales, politiques), scienza politica, political science atd., snůšku všech možných poznatků o státu. I jim znamená tudíž zpravidla politická věda tolik, jako věda o státu.

Poněkud jinak vyvinul se pojem p-y u národa německého. Zde zcela patrně působil vliv idealistického criticismu Kantova. Nebyl však, jak se zdá, většinou řádně pochopen, následkem čehož stávají se pokusy výměru pojmu p-y mnohem komplikovanější a spleťtější, ale zároveň též temnější a problematičtější. Vzniká zde totiž snaha konstruovati ze souhrnu poznatků veřejné, zejména státní činnosti se týkajících, zvláštní vědu, která byla by při nejmenším rovnocenná vědám ostatním. Vedle toho ale snaží se jednotliví autoři, z jejichž vývodů vysvítá pravidelně značný obdiv pro veřejnou, t. j. politickou činnost (u srovnání s jinými činnostmi), vyzvednouti pokud možná i význam oné praktické činnosti politické, již se týkají teoretické poznatky p-y jako vědy, prohlašující tuto činnost za umění. Tím stává se otázka p-y jako „vědy a (zároveň) umění“ nejoblíbenějším tematem literárních úvah o tomto pojmu. Buďtež zde uvedeno příkladem několik výměrů ze známé souhrnné publikace „Handbuch der Politik“ (1920):

Piloty v pojednání „Politika jako věda“ praví: „P. je státním uměním (Staatskunst)“.... „Ona jest v první řadě praktickým uměním“.... „Umění státníkovy jest nejvyšším ze všech umění“.... „P. jest nejen uměním, nýbrž také vědou, a to vědou, která v nejvyšším smyslu slouží životu“.... „Předmětem p-y jako vědy jest (tedy) státní umění“.... „P. jako věda zahrnuje tudíž veškeré vědy, které kterým-koli způsobem mají za předmět stát jako nejvyšší politický útvar.“

Oncken v pojednání „Politika jako umění“ cituje mínění Rankeovo, podle kterého p. jako umění vyžaduje více než kterékoliv jiné ostrost rozumu, sílu genia... udatnost duše a jest nejtěžší ze všech umění Cituje dále Bismarcka, který v jedné své řeči prohlásil: „P. není žádnou vědou, jak se mnozí profesori domnívají, nýbrž uměním, není právě tak vědou jako sochařství nebo malířství. Někdo může býti velmi ostrým kritikem, ale přece žádný umělec a sám mistr všech kritiků, Lessing, nebyl by si troufal udělat Laokona.“ Bismarck tímto prostým způsobem chtěl patrně říci, že p. jako umění nedá se naučit. Oncken sám pak praví: „Umění politické vyžaduje jako každé jiné umění na tom, kdo je chce provozovati, aby vládl zkušenostmi, znalostmi a dovednostmi; ono jest uměním, ale ne pouze uměním, nýbrž zároveň též vědou, byť vědou praktickou.“ V dalších svých vývodech uznává, že nelze bráti pojem umělce příliš úzce, má-li i politik — podobně jako básník nebo malíř — býti považován za umělce, ale nijak se nedovídáme, čím se toto „umění“ v širším smyslu odlišuje od umění ve smyslu užším a obvyklém, leda praví-li Oncken, že umělce v onom širším smyslu dlužno považovati za „velkou osobnost, která ze síly a harmonie svého nitra dovede zploditi („heraussetzen“) něco živého“, což arcí jest spíše rčení básnické než logický výměr.

Berolzheimer ve svém článku „Metodika a ohraničení politiky“ praví, že obsahem politické vědy jsou obecná hlediska nebo normy platné pro politickou praxi, nebo jež se mají stanoviti, a cituje příbuzný výměr Rehmuův (Allgemeine Staatslehre, str. 9): P. jako nauka jest nauka o p-e jako činnosti. Ve výměru Berolzheimerově hlásí se rozšířený názor, že úkolem p-y jako vědy jest stanovení norem nebo pravidel pro politickou činnost. Něco podobného mají na mysli oni autoři, kteří nazývají vědu politickou „praktickou“ vědou.

České písemnictví o tomto tematičce jeví značnou závislost na způsobu, jak o něm uvažuje literatura německá. Z pojednání, která se ex professo naší otázkou zabývají, jest pro starší dobu uvéstí článek Masarykův „Politika vědou a uměním“ v České politice z r. 1906, později pak brožurku Kallabovu „P. vědou a uměním“ z roku 1914 a Jarolímkovo pojednání: „Vědecká p. a její pomocné vědy“ v revui Parlament (II, str. 9) a dále (1923) článek Fiedlerův „P. vědou a uměním“ v Těbolkově „Politice“ a konečně výklady Dobr. Krejčího v II. svazku Vědecké Ročenky právnické fakulty Masarykovy university.

Jest zajisté příznačné, že z těchto českých autorů tři nadešli svá pojednání stejně, totiž „P. vědou a uměním“. Nelze mítí za to, že při tom jde o pouhé napodobení Masarykova vzoru; zdá se mi spíše, že tito autoři měli — ne ovšem všichni stejnou měrou — původní snahu a touhu udělati z p-y pokud možná mnoho, t. j. činnost vznešenou a obtížnou, ba vlastně jakousi činnost všech činností.

Masarykovi jest p. jako věda vědou o politickém umění, poněvadž poučuje především o tom, jak vládnout státem a jak stát spravovat a poučuje dále o poměru státu k občanům a států mezi sebou. P. vědecká nebude pouze jednat o historicky daných a zákonem uznaných právech, nýbrž bude návodem pro zesílení a rozšíření práv pro korporace a osoby uznávané teprve částečně, nebo ještě neuznávané. Snaží se postřehnout směr vývoje a zjistit, v čem a do které míry je pokrok. Na jiném místě svého pojednání staví pak Masaryk přímo na roveň p-u a praktickou sociologii. Jak vidno, jest Masaryk blízek pojetí p-y jako vědy, jejíž úkolem jest stanovití normy pro praktického politika.

Kallab správně zdůrazňuje, že slovo „politika“ označuje dva rozdílné okruhy zjevů. Jednak určitou skupinu vědomostí, jednak určitý druh činnosti. V prvním případě jde o „nomotetickou vědu společenskou, jež zabývá se hodnocením společenských zjevů, neomezujíc se na hodnocení platného práva“, v druhém o „tvůrčí činnost individua, směřující k plnění úkolů státních“. P. jest Kallabovi dále zároveň vědou a uměním jako chirurgie nebo technika.

Fiedler ve svém pojednání praví, že jedině tvořivá činnost v záležitostech státních jest p-ou. Proto činnost státních úředníků nebo zřízenců, která záleží v pravidel-

ném obstarávání úředních agend, není p-ou. Zůstává ovšem dlužen důkaz, proč by tato činnost nemohla býti stejně „tvořivou“, jako činnost některého podřízenějšího politika. Vedle toho jest však Fiedlerovi p. i vědou a uměním. „Politik chovati musí ve svém nitru jiskru geniálnosti, jako září v nitru toho, kdo věnoval svůj život umění. Proto jest p. uměním, politik a státník umělcem, třeba jiného rázu, než básník, malíř, sochař, architekt, hudebník.“

Jarolímek v uvedeném pojednání podává tuto nadmíru širokou definici: P. jest lidská činnost, zabývající se životem státu. Dále však rozumí p-ou buď státní umění, nebo soubor poznatků a vědomostí o státě, potřebných státnímu umění, jehož nositelem jest státník.

Dobroslav Krejčí v pojednání: „Pojmy ‚politika‘, ‚národní hospodářství‘ a ‚národohospodářská politika‘“ praví, že „p-ou v nejširším slova smyslu je každá snaha upravití jisté poměry podle něčích zájmů, pokud se úprava ta dotýká zájmů veřejných“ (str. 96). I pro Krejčího může býti p. vědou (věda politická) a uměním (politické umění).

Kritika zmíněných německých a českých ideologií, týkajících se pojmu p-y, musí, jak máme za to, býti střízlivá. Tato střízlivost nás pak učí, že není žádného důvodu spatřovati právě v praktické činnosti politické nějaké „umění“, když je nespátřujeme zároveň ve všech ostatních praktických činnostech. Přiblížíme se mnohem více pravdě, když v politické činnosti budeme spatřovati obdobu každé jiné činnosti, zabývající se soustavně správou určitých záležitostí. S tohoto stanoviska byla u nás p. označena případně hospodařením „na velkém gruntu“, čímž mělo býti řečeno, že politik je hospodářem ve velkém stejně jako každý soukromý hospodář v malém. V podobném smyslu mluví se na př. o sociální, kulturní, zemědělské a jiné politice.

Velmi často mluví se však o p-e jako o protikladu určitých obsahových činností a tím dostává pojem p-y zabarvení méně vznešené a sympatické; tak když se na př. žádá, aby z určitých úvah (sociálních, kulturních, vědeckých a pod.) byly vyloučeny veškeré zřetele „politické“. Zde míněn jest „politickou“ činností onen zvláštní, poměrně neplodný druh činnosti, pro kterou jest vlastní předmět její (na př. kultura, věda, sociální péče atd.) vedlejší věcí. Pojem „politicky“ blíží se tím užšímu pojmu: „stranickopoliticky“.

I právní řád činí ostatně právě zmíněný rozdíl, který však vždy musí zůstatí plynulým a neurčitým. Tak na př. čl. ústavní listina ve svém § 81 přiděluje — mimo jiné — vládě rozhodování o všech věcech politické povahy a § 30 zák. č. 125/1927 Sb. o organizaci politické správy, jednáje o hospodářské a správní působnosti zemského zastupitelstva, stanoví, že „při politických rozhovorech podávati návrhy o věcech politických a usnášeti se o nich je nepřipustno“. (Obdobný passus původního textu onoho ustanovení — před cit. novelou č. 125/1927 Sb. — zněl: „Župnímu zastupitelstvu nepřísluší jednati o věcech politických.“) Jak z důvodových zpráv, tak z parlamentárního projednávání citované novely (srov. Říha: Organizace politické správy v republice Československé, Československý Kompas, svaz. XXVIII, str. 238) plyne však, že bylo jasno o tom, že „politické“ a jiné, na př. hospodářské, kulturní atd. věci nelze od sebe přesně odlišovati. Bylo mimo jiné prohlášeno, že ze zemského zastupitelstva nemá se státi nová tribuna pro „politické mluvení“, nýbrž že tato nová tribuna má býti forum, kde se bez přímé účasti p-y mluví o nejvážnějších věcech kulturních, hospodářských a sociálních (Dr. Kramář). Dův. zpráva úst. výb. pak mimo jiné prohlašuje: „Je přirozeno, že nelze ani z jednání o věcech hospodářských vyloučiti p-u. Ale je přece jen základní rozdíl mezi p-ou, která je vlastně nezodpovědnou, poněvadž nemůže vésti ke konkrétním důsledkům, jako je svržení vládního systému, a která přímo nemůže ani vésti ke svržení zemského presidenta, a mezi p-ou, která v parlamentě všechny ty možnosti má. P. v zemském zastupitelstvu nebude moci míti bezprostřední politické cíle, nebude sama sobě účelem, a nebude tudíž překážeti, aby se mohlo o otázkách kulturních a hospodářských jednati v zemských zastupitelstvech objektivněji a tedy správněji a účinněji, než kdekoli jinde, pokud to je ve veřejném našem životě, p-ou tak prosáklém, vůbec možno.“

Nelze-li podle toho, co bylo řečeno, prohlašovati praktickou politickou činnost za nějaké zvláštní „umění“, které by bylo lze stavěti po bok pravým uměním, jako jsou hudba, poesie nebo malířství, mohou arciž teoretické poznatky o této činnosti tvořiti zvláštní (byť i snad velmi nejasně a noeticky nedostatečně ohraničený) obor vědní. Může tedy existovati věda o politické činnosti čili o p-e. Taková věda může

též svůj úkol spatřovati buď ve stanovení pravidel, maxim nebo norem, býti tedy návodem k praktické politické činnosti, čímž stala by se jakousi technologií, nebo možno si věc představit tak, že politická věda hledá prostředky k provedení (hypoteticky) daných státních účelů. „Praktická věda pod státním účelem jest p.“ (Engliš: Teleologie jako forma vědeckého poznávání, str. 150.)

V každém případě jest to však věda, která se noeticky a metodologicky úplně liší od vědy právní jakožto disciplíny normativní. Snahy po konfundaci obou věd, dnes často jako povšechné heslo uplatňované, jsou s hlediska metodologického zavřitelny, poněvadž v žádném případě nelze obohacovati poznatky čerpané z jedné poznatky čerpanými z druhé vědy a naopak. To ovšem přirozeně neznamená tolik, že by snad právník nesměl rozuměti p-e a politik právní vědě.

Literatura.

Souborná publikace „Handbuch der Politik“, I; Masaryk: „Politika vědou a uměním“ v České politice, 1906; Kallab: „Politika vědou a uměním“, 1914; Fiedler: „Politika vědou a uměním“, v Tobolkově „Politice“, 1923; Jarolímek: „Vědecká politika a její pomocné vědy“, v Revui „Parlament“, II; Dobr. Krejčí: „Pojmy politika, národní hospodářství a národohospodářská politika“, ve Vědecké Ročence právnické fakulty Masarykovy university, II. sv.; Weyr: „Politika a věda o státním právu“ (řeč, proslovená při rektorské instalaci dne 31. března 1924), v Časopise pro právní a státní vědu, roč. VII.; týž: „Politik als Kunst und Wissenschaft“, v Zeitschrift für öffentliches Recht, V, 1925.

František Weyr.

Polní pych

viz Ochrana polního majetku.

Poplatky.

I. Pojem p-u a poplatkového práva. — II. Historický vývoj čl. poplatkového práva. A. V zemích českých. B. Na Slovensku a v Podk. Rusi. C. V Československu. — III. Platné právo. A. Část všeobecná. 1. Co p-u podléhá. 2. Druhy p-u a způsob jejich zapravování. 3. Vyměřovací základy. 4. Vznik nároku státu na p. 5. Splatnost p-u. 6. Ohlašování poplatkových aktů. 7. Platební povinnost. 8. Ručení a) osobní, b) věcné. 9. Osvobození. 10. Nepříznivé následky nezachování poplatkových předpisů. 11. Promlčení. 12. Řízení opravné. B. Část zvláštní. AA. P-y z převodu nemovitostí. BB. Majetkové převody mortis causa (daň z obohacení). CC. Poplatkový ekvivalent. DD. Právní jednání a právní listiny. 1. Právní listiny. 2. Darování. 3. Ostatní